

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

*Lær af fortiden - Lev i nutiden
Virk for fremtiden*

Februar 1980

Nr. 224 - 38. årgang

*Papirklippets mester H. C. Andersen har her i klip lavet illustration til sit eventyr »Den grimme celling».
(Læs side 3 om papirklippets berømte slægtning: Gækkebrevet).*

Medlemsblad for
Dansk Slægtsgaardsforening
 oprettet 5. juli 1941

Redaktion:

Hans Hviid, Fåredammen 11, 5300 Kerteminde,
 tlf. (09) 32 14 61.

Kasserer, sekretær og annonceekspedition:

Fru Inger Hansen, Bjerggaardsvænget 9, 2840 Holte,
 tlf. (02) 80 25 37. Postgiro nr. 8 08 31 42.

Slægtsgaardsarkivet:

Adresse: H. C. Andersens Boulevard 4
 (2. sal t.v.), 1553 København V, tlf. (01) 11 67 20.
 Arkivar Margrethe Ransy - Tlf. (01) 37 73 22,
 arkivaren træffes på arkivet tirsdag og onsdag
 kl. 14-16 eller efter aftale.

Foreningens revision:

Statsautoriseret revisor Kr. Foged, Frederiksgade 1,
 1265 København K., tlf. (01) 11 77 88.

Landsstyrelsen:

LANDSFORMAND: Gårdejer Jens P. Petersen, (R), Farend-
 løse, 4100 Ringsted, tlf. (03) 64 00 24.

Næstformand: Gårdejer Holger Buch Juul, Jægergaarden,
 Høllund, 7100 Vejle, tlf. (05) 86 50 21.

Gårdejer Peder Møller Frifelt, Frifeltgaard, 6870 Ølgod,
 tlf. (05) 24 30 87.

Ovennævnte tre udgør bestyrelsens forretningsudvalg.

Gårdejer Jens Skau, (R) Nygård, 6630 Rødding,
 Tlf. (04) 84 62 03.

Gårdejer Jørgen Skoven, »Skoven«, Asdal, 9950 Hirtshals,
 tlf. (08) 97 11 66.

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, 5350 Rynkeby,
 tlf. (09) 39 13 17.

Formand for bladudvalget.

Gårdejer Børge K. Fjordside, Skalstrup, 7570 Vemb,
 tlf. (07) 88 40 94.

Gårdejer Jens Bligaard, Oddense, 7861 Balling,
 tlf. (07) 58 10 11.

Gårdejer Poul Ipsen, Paradisgaarden, 3740 Svaneke,
 tlf. (03) 99 65 35.

Gårdejer N. Sehested, Holmstol, 8883 Gjern,
 tlf. (06) 87 50 19.

Gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, 8991 Spentrup,
 tlf. (06) 47 70 87.

Gårdejer Vagn Mathiasen, Munkhøjgaard, Borsholmvej 11,
 3100 Hornbæk, tlf. (03) 24 00 05.

Formand for arkivudvalget.

Gårdejer Frede Falk Rasmussen, Vestervang - Marrebæk,
 4873 Væggerløse, tlf. (03) 87 73 57.

Æresmedlem af landsstyrelsen: Agronom Hans Balle,
 Hybenvej 27, Hjallesø, 5260 Odense S, tlf. (09) 12 94 73.

Bladet er medlem af
DANSK Fagpresseforening.

Vejen til fremgang

I den standende debat om samfundsanliggender gør sig mange fejltagelser gældende og sommetider ses også bevidste holdninger, der drejer væk fra virkeligheden, ja, fornemmes at være blevet til, fordi den samfundsmæssige erkendelse befinder sig på et skrøbeligt sted.

Det har danske landbrugere oplevet for første gang i mange år her lidt før årsskiftet, og skal nok få tilsvarende begivenheder at vurdere udefra i den kommende tid. De vil vise en stigende lyst til at beskutte erhvervslivet og til at inddrage fordele, således at investeringer med efterfølgende bedre produktionsvilkår bliver mindre påagtede. Det er en ilde politik, der præger hele samfundsklimatet, og der synes ikke at være grobund for de velstandsbefordrende initiativer og for gavnlige foranstaltninger, der kan styrke produktion og beskæftigelse.

Og det er jo så meget mere urigtigt og urimeligt som det ses i alle forhold, at alene forbedrede konkurrencebetingelser og lettelser skattemæssigt og med hensyn til renteydelser giver ny fremgang og fortrøstning.

Og havde det været sådant, at de udenlandske afsætningsmuligheder og den indenlandske tilrettelægning i erhvervet havde båret præg af stagnation eller mindskning, ja, så kunne de almægtige politiske magtkredse måske have haft sine grunde til at straffe og diktere begrænsninger af indkomsten, fordi det så kunne have været formålstjenligt at satse på industrisamfundets udvikling - men sådan er virkeligheden ikke. Tværtom kan vi sælge og få betaling udefra så landets velstand forøges, og der er vilje i bedrifterne til at klareeringen til bedste i mange retninger. Der slides og der strides af dygtige erhvervsudøvere og døgnets dagværk er lig med pligtens bud - for at tjene familien og alle de tilknyttede.

Dansk landbrug kan være sin nyttige indsats bekendt og i dette perspektiv er erhvervsfjendtlig lovgivning forkastelig.

Vi protesterer fra Slægtsgaardsforeningen imod denne og vi takker alle landbrugsorganisationerne for en præcis handlemåde i denne situation og opfordrer til stor enighed fremover. Vi vil også gerne påpege, at nu gælder det, at bevæge sig i samme gangart, og en splittelse må ikke kunne ses. Ledere i gamle og nye organisationer må ikke komme på afstand, og alle vegne bør forhandlingen og argumentet være det fornødne bindeled. Så bliver man hørt og deraf kommer muligheden for bedre vilkår.

Vi kan nu vente nye socialiserende tendenser og større byrder blive bekendtgjort og derfor må der sættes hårdt imod. Nye ejendomsafgifter bebudes og stadig stigende beskatning i stat og kommune hvilende på de faste værdier er målet for yderligtgående politikere, som nu har megen indflydelse - men dette betegner den gale vej.

Vi skal have genskabt lysten til at befordre skaberkraften og have styrket produktionsevnen og her spiller fortjenesten og de fra fortjenesten gunstige virkninger afgørende ind - det er forståelsen herfor som er det salt der øger velbefindendet. Og i vore landbohjem lever folkelige og menneskelige kræftkilder, som er livgivende og som reserveholdninger kan sættes ind for at afværge de giftvirkninger, som er vor tids trussel.

Der er meget grundlæggende at begribe nu, og lad det ikke blive for sent.

J.P.P.

Årets første gave

Der skal ikke gå mange dage efter nytår, før man begynder at kigge under sneen efter de første tegn på forår. Er der mon en lille grøn spire et eller andet sted?

Vintergækken er årets første blomst - og derfor tiltrækker den naturlig interesse. Det er derfor forståeligt, at der også netop i forbindelse med dens komme er skikke og ritualer, der har holdt sig gennem århundredre.

Som alle kære børn har også vintergækken mange navne: Sneklokke, Blindelilje, Gækurt, Sommergæk, Kyndelmisseblomst eller Dorthelilje - er blot nogle af de navne blomsten har eller har haft.

Botanisk kyndige vil vide, at vintergækken og Dortheliljen er to forskellige arter, men de to arter er altid blevet forvekslet og navnene derfor brugt i flæng.

Vintergækken eller Dortheliljen blomstrede i følge gammel overlevering gerne på St. Dortha dag, den 8. februar eller på St. Valentins dag, den 14. februar. Begge dage egnede sig til afsendelse af gækkebreve.

Hvad er et gækkebrev? - Hvorfra stammer det?

Vi skal ca. 400 år tilbage i tiden, idet den oprindelige »Bindebrevsskik« har haft hjemstedet i Danmark allerede omkring år 1600.

For at fæstne bindebrevens væsentligste træk kan her anføres en oplysning, som skyldes gårdmand Lars Frederiksen, Ryslinge, indsendt til Svend Grundtvig i 1856. I denne optegnelse, der behandler folkeskikke på Fyn, oplyses følgende om bindebrev:

»På Tamperdag og på ens navnedag i almanakken kan man blive bunden, hvis man ikke tager sig godt i agt. Man får da et brev, hvori der ligger en silketråd, på hvilken der er slået en mængde uopløselige knuder. For nu at blive løst igen, må man gøre et gilde, og det er et bindegilde. Bindebrevet går på rim og lyder således:

Jeg drømte i nat alt som jeg lå

At dit navn ei i almanakken monne stå,
Hvorpå jeg fik i sinde:

Jeg dig på Tamperdag vil binde.

Og dersom jeg kan binde dig,

Må du ei blive vred på mig,
Måske det ei kan lykkes mig,
Dog vil jeg det probere.

Ha, ha, det gik ret godt for mig!

Nu har jeg dig fikseret.

Jeg binder dig hverken med bånd eller bast
Men med en silketråd så fast

Så skal du bunden være

til løsning sker med ære

Gildet må du ei forglemme

(Men hvem du vil ha' med, det må du selv
bestemme).

Med Øl og med Mad

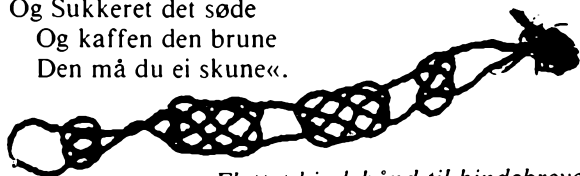
(Nu vender jeg blad)

Mjøden den røde

Og Sukkeret det søde

Og kaffen den brune

Den må du ei skune«.

*Flettet bindebånd til bindebrevet
med knude og løkke i enderne.*

Den der skulle bindes, skulle listes brevet i hænden, så han ikke kunne undgå at få fat i det, men på den anden side heller ikke kunne opdage, hvem det kom fra.

Denne skik var altså knyttet til »navnedag« - og det betød, at skikken langsomt ebbede ud, da man i stedet for navnedag blandt de mere velstillede borgere omkring midten af det 18. århundrede begyndte at fejre »Geburtsdag« efter tysk mønster. Altså at fejre fødselsdag med modtagelse af gaver i stedet for aflevering af gaver. Denne nye skik trængte dog kun langsomt frem - og navnedagsbegrebet med tilhørende bindebrev holdt sig nogle steder her i landet til anden halvdel af det nittende århundrede.

Om sider forsvandt bindebrevene, men de fik en afløser i gækkebrevene, som man sendte til hinanden.

En optegnelse fra Fyn, der beretter om en gækkeskik i sidste halvdel af 1800-tallet lyder således:

»Når Vintergækken kommer, da bruger man

her at gjække hinanden. Dette kan ske enten ved at tage en Sommergjæk i Hånden, og så på en eller anden snild Måde at få den til at tage den, som man vil gjække, hvis dette nås, siger man: »Du er min Gjæk!« eller man skriver et brev, især hvis dette er en pige, man vil gjække, og inden i brevet lægges da Sommergjækken. Et sådant kaldes et »Gjækkebrev«.

Der antydes i forbindelse med brevet en frierfunktion, og der nævnes intet om bod i forbindelse med gjækkebrevene.

En meget væsentlig del af gjækkebrevet var og er den lille vintergæk - men lige så væsentlig var udsmykningen af selve brevet. - Ofte brugte man sirligt udklippede mønstre - men man kunne også tegne og kolorere brevet.

I starten var det de voksne, der mest benyttede sig af gjækkebrevet - og her må vi nok i vor tid melde hus forbi. - I vor hektiske og fortravlede tid er der ikke mange voksne mennesker, der under sig tid til at sidde og nørkle med papir og saks. - Desværre. - Men børnene kan stadig lide at fremstille små kunstværker i papir - børn kan også godt lide traditioner - og derfor lever skikken endnu.

I håbet om, at vi voksne i hvert fald evner at glæde os over vore børns mere eller mindre vellykkede kunstværker i papirklip - og måske endda kunne formås til at sætte os sammen med børnene og klippe og rime for at fastholde den gamle tradition, slutter jeg med et enkelt eksempel på et gammelt gjækkevers:

Se her min Hjertens kære
 hvad jeg dig vil forære
 En lilje så hvid
 som jorden den kan bære.
 Den bær sin kappe grøn
 selv er den meget skøn
 Jeg fandt den bag en hæk
 Nu er du jo min gjæk.

Et gilde må vi have
 for denne smukke gave.
 Byd til dit gilde hvem du vil
 Men glem ei mig som skrev dig til.

Mit navn det står med prikker
 Pas på det ikke stikker.

... ..

Velkommen til nye medlemmer 1980

Gårdejer Erling Bøge Hansen,
 »Ryttergaard«,
 Ringstedvej 227,
 4300 Holbæk.

Gårdejer Laurids Bundgaard,
 Solvang,
 Gejlgaardsvej 5, Lyhne,
 6880 Tarm.

Gårdejer Jørgen Holst,
 »Skovgården«,
 Vester Lindetvedvej 3,
 6510 Gram

Gårdejere Else og Helmuth
 Lykke-Jensen,
 »Hørregaard«,
 Hørrevej 108, Brøndsted,
 7000 Fredericia.

Gårdejer Jørgen Jeppesen,
 Holegaard,
 Ravnekærvej 20,
 5631 Ebberup.

Landmand Hans Jørgen Berg,
 Vesterballe 19, Brandsbøl,
 6430 Nordborg.

Gårdejer Carl Fischer Rasmussen,
 Fiskergaarden
 Hinsholmvej 334,
 5370 Mesinge.

Gårdejer Verner Brandt,
 »Degnegaard«,
 Rønnevej 48,
 3730 Nexø.

Gårdejer Eigil Jensen,
 »Domdalsgård«,
 Stanghedevej 28,
 8800 Viborg.

Gårdejer Henri Mosegård Pedersen,
 Køgevej 25,
 4652 Hårlev.

Gårdejer N. Chr. Petersen,
 Roneklintvej 32,
 4720 Præstø.

Gårdejer Poul Hansen,
 »Pilevang«,
 Rekkendevej 45,
 4734 Allerslev.

Proprietær Helmer J. Ploug,
 »Hedvigsminde«,
 Lundegaardsvej 14,
 4970 Rødby.

Gårdejere Inge og Knud
 Stervbo Kristensen,
 »Elmelund«,
 Skanderborgvej 56,
 7171 Uldum.

Gårdejer Jørgen Kloppenborg
 Skrumsager,
 »Bejstrupgaard«,
 Københoved,
 6600 Vejen.

Gårdejer Christian Petersen,
 »Christiansminde«,
 Bystævnet 12,
 Avnslev,
 5800 Nyborg.

Længsel efter sommeren i erindring om mange gode minder fra årsmøderne...

Forsommerens lyspunkt er hvert år Slægtsgaardsforeningens årsmødetur, og det er en skuffelse, hvis vi et år ikke kan deltage af en eller anden grund. Vi har set så meget smukt og interessant på de ture rundt i Danmark, og vi har fået gode beretninger om foreningens arbejde og dejlige aftenfester.

Altsammen noget alle vi deltagere er fælles om, men så forskellige vi er, har hver enkelt også sine egne specielle oplevelser, der siden bevares som gode minder, og af dem vil jeg nævne nogle enkelte.

Fra turen til Sønderjylland, Løgumkloster, Tønder, Rømø husker jeg fra middagen en ung tjener, som var meget dygtig, venlig og omsorgsfuld. Han var lånt ud til vor fest fra et andet hotel, og samme aften glædede jeg mig over at se et yngre par danse virkelig nydeligt, og til heldsindtrykket hørte, at damen havde en let kjole på, der faldt så kønt.

Da vi var i Løkken, havde vi den oplevelse at hilse på en dame, vi havde været 14 dage sammen med på Bornholms Højskole året før, og hun tog os med en tur langs stranden, ud at se hendes sommerhus nord for Løkken. - Middagen om aftenen var særlig raffineret, og der var et veloplagt ungt orkester, »La Paloma«, hed det vist, der spillede melodier, der også gav de ældre lyst til at danse.

I Vingsted, ja, undskyld, men da var højdepunktet for mig, da det blev meddelt, at næste års mødested var Nordsjælland med Helsingør og Marienlyst som ramme om årsmødet. Jeg har så mange gode minder fra Nordsjælland, Birkerød, Espergærde. Cykelture langs kysten og besøg forskellige steder gennem årene.

Min mand og jeg havde fået et dejligt værelse på Marienlyst med udsigt over Øresund, og vi nød synet af lysene på Sveriges kyst i den fine sommeraften. Men skønnest var solnedgangen. Jeg vågnede ved 4-tiden ved, at en solstråle havde

fundet vej mellem folderne på de tykke, sorte gardiner og skinne på væggen. Jeg gik hen til vinduet, og da var solen lige kommet over synsrandenovre ved svenskekysten. Den både varme og blædede, og strålerne spillede i Øresund, så man slet ikke kunne tåle at se direkte på det, og de fire verselinier:

*Hvor er her smukt ved Sjællands kyst,
især når sol står op i øst
og spreder guld på mark og skov og strand
og det sølvklare, spejlblanke vand*

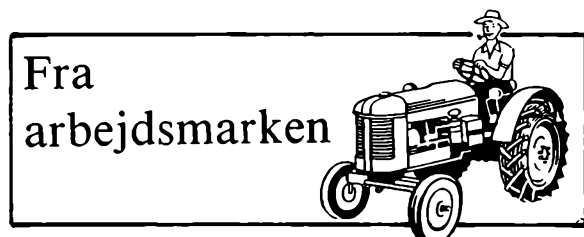
ja, de fik i det øjeblik fuld gyldighed. Og jeg fulgte solopgangen til solen stod højt på himmelen. Så gik den smukke sommerdag sin gang med dejlige oplevelser fra morgen til aften. I Fredensborg havde vi den glæde at hilse på en af mine højskolekammerater (Ryslinge 1925) og en af vor »gamle« piger, der begge bor ved skoven nær Fredensborg Slot. Det viste sig endda, at min højskolekammerat var god bekendt af fru Tove Mathiasen, der var med i vor bus på turen rundt i Nordsjælland og fortalte så udmærket om, hvad vi så.

Og vi nåede programmet igennem og havde en god tur hjem, og oplevede endog at se den samme sol, der havde givet mig et uforglemmeligt skønhedsindtryk om morgenen - nu - gå ned over Storbælt.

Den 26. og 27. maj sidste år gik turen til Thy, hvortil vi havde en god bustur gennem et meget varieret landskab. Min mand og jeg havde ikke før været i Salling, på Mors eller i Thy, så turen over Sallingsundbroen og videre til Thisted var en ganske særlig oplevelse, og ikke mindre den natur vi så i Thy på søndagsudflugten. Men det blev formandens gode beretning til årsmødet, der blev årsag til dette mødes private oplevelser for os. Da vi søndag aften kom hjem, talte vi med vor ældste søn, der bor nær København og ikke er landmand af uddannelse, men interesserer sig for sine søskendes landbrug, hvoraf det ene er hans hjem. Noget af det første han sagde var, at han havde læst et referat af formandens - Jens P. Petersens - beretning til årsmødet i »Søndagsavisen« og havde særlig hæftet sig ved omtalen af 2 ting: Ønsket om ikke-landmænds adgang til at drive landbrug ud fra slægtsforbindelser og tilskyndelse til at værne om landsbymiljøer og bl.a. »Fri os for bebyggelser«.

Og så vil vi begynde at glæde os til Slægtsgaardsforeningens udflugt og årsmødet igen til nye egne med gode fælles oplevelser og med specielle små private glæder, alt efter iagttagelser og temperament.

S. H., Grindløse.

Formanden takker landbolederne.

I »Landsbladet« for 20. januar har Slægtsgaardsforeningens landsformand Jens P. Petersen, Farendløse en artikel med udgangspunkt i lovgivningen vendt imod landbruget, hvori han takker landbrugets ledere og de udøvede landmænd som sluttede op om aktionen. Han slutter med at anspore til stor enighed fremover i landbrugskredse.

Møde i Nordsjællandskredsen.

Nordsjællandskredsen afholdt den 5. december f.å. et interessant møde på Arresøhus med formanden for hovedstadsområdet Bent Sørensen, Hundested som taler.

Taleren oplyste, at der er ca. 6000 landbrug i Nordsjælland og at en meget stor part af disse stadig skal være landbrug. Bent Sørensen opfordrede kraftigt landmændene og deres organisationer til at være med til at præge den fremtidige udvikling.

Foredraget gav anledning til en livlig spørgelyst og diskussion.

Aftenen sluttede med en film om korn, kornhøst og vindmøller i »gamle dage« - det vil sige for 35 år siden.

Vagn Mathiesen.

Slægtsgaardsforeningens Haderslevkreds

har på et bestyrelsesmøde nyvalgt gdr. Thomas Dalman, Vandling, til formand i stedet for gdr. Jens Skau, der har ønsket at blive fritaget for hvervet.

Kredsen holder generalforsamling torsdag den 4. marts, hvor advokat Haakon Thomsen, Haderslev, vil tale om medeje, særeje og papirløse ægteskaber i forbindelse med Slægtsgårdsproblemerne ved ejerskifte. - Ref. følger i næste nr.

Nyt i noter

Dansk Landbrugs Realkreditfond har udsendt en pjece betitlet: Udsigterne for verdens fødevarerproduktion. Emnet er holdt som foredrag på D.L.R.s vurderingsinspektørmøde på Nyborg Strand den 5. december 1979, holdt af professor lic. agro. Carl Thomsen, Landbohøjskolen. Eksemplarer af pjecen kan erhverves ved henvendelse til D.L.R., Nyropsgade 21, 1503 - Kbhv. V. Tlf. (01) 15 11 00.

Signe Jensen sender julegave.

Foreningens dansk/amerikanske æresmedlem Signe Jensen har påny betænkt foreningen med en flot gave, idet hun har sendt foreningen en check på 100 dollar (538,00 kr.). - Der er sendt Signe Jensen en varm takkeskrivelse, som bladet gennem disse linier fuldttonende slutter sig til.

Hovedbestyrelsesmøde.

Hovedbestyrelsen har holdt sit halvårige møde i Fredericia den 11. februar.

Referat af mødet vil fremkomme i næste nr.

Slægtsgaardsforeningen Midt- og Sydsjælland samt Møn har holdt et meget, velbesøgt generalforsamling og møde mandag den 21. januar på Mogenstrup Kro, hvor næsten 100 var mødt op.

Fmd. gdr. Knud Rasmussen, Vestergård, Holme-Olstrup bød på bestyrelsens vegne velkommen, og efter Johs. Nielsen, Farendløse var valgt til dirigent, aflagde fmd. beretning for det år, der er gået, siden man sidst havde generalforsamling samme sted, og hvor borgmester Helge Paaske, Søllested, Lolland talte om: Er selvejet i dansk landbrug ved at være en saga? Meget er sket for landbruget siden da, sagde formanden.

Knud Rasmussen sluttede med at sige, at gnisten skulle ikke gerne gå over styr, ønskede alt godt for det danske landbrug.

Til bestyrelsen nyvalgte proprietær Bent Engelsborg Olsen, Rosengården, Kværkeby, Ringsted, i stedet for Johs. Nielsen, der ikke ønskede genvalg. Genvalgt blev gdr. Tage Nielsen, Jærgergården, Vallø.

Efter generalforsamlingen var der 2 talere, nemlig fmd. for De sjællandske Husmandsforeninger p.c.l.st. Ib Rasmussen, Skævinge og fmd. for De forenede Landbrugsorganisationer i Præstø Amt, godsejer C.C.Scavenius, Klintholm, Møn talte om emnet.

Er der fremtid i dansk landbrug?

Regnskabet balancerede med 14.960 kr. Der er nu 336 medlemmer mod 292 i fjor.

Under eventuelt og efter foredragene var der stor spørgelyst blandt tilhørerne, ikke mindst de nye medlemmer, der var med for første gang var meget interesseret i at høre om forskelligt, vedrørende foreningens arbejde. Vi håber, det lover godt for fremtiden?

E.J.

Nytår 1980

Året - det nye, der kom
ligger åbent og ubrugt og fuld af løfter.
Det beder os, tvinger os
tage imod sig,
rent, uberørt som et tæppe af nyfalden sne.

Forsvarsløst slides det ned til et »borte«,
laset, udslidt, fornedret og gråt,
siler umærkeligt ud
som årtusinder før.

Du skal tro på
at verden bli'r bedre, for ellers
dør håbet, vi ikke kan leve foruden.
Natten bli'r trøstesløs sort og
dagen en skal uden kærne og liv.

Men - høres mon ikke i rummet endnu
en klang af det skabende »Bliv«?

Du skal tro på
at verden bli'r bedre.
Du skal!

E.N.

De gamle billeder

Efterårsplojning på Paradisgaardens marker i Ibsker. Ved ploven gdr. Ipsen, senior, i samtale med pastor Olsen, Ibsker.
Billedet er indsendt af gdr. Poul Ipsen, Paradisgaarden, Svaneke.

Indsenderen af dette billede, Poul Andersen, Pilegård Lund, Næstved, fortæller:

Min farfar var husmand og senere gårdmand i Simmerdrup (Øde-Førslev sogn) ved Haslev. Han var født 1871 - døde 1947. Ved siden af at han dyrkede jorden kørte han mælk, samlede æg og hjalp fyrbøderen på Eskildstrup en herregård på 500 tdr. land, som lå i sognet. Fyrbøderen var iøvrigt hans broder. — Om vinteren var min farfar husflidslærer og fotografiet er fra afslutningen af vinterens arbejde i Ulse ved Bregentved og er fra 1902. Farfar står i bageste række som nr. 2 fra venstre med hvid jakke og blank kasket. Han hed Christian Andersen og havde 6 børn, hvoraf min far var den ældste. Han hedder Hans Peter Andersen og er lige fyldt 81 år.

Historiker i svøb

En elleveårig historiker hører ikke til hverdagsbegivenhederne. Redaktionen er kommet under vejr med at en lille meget kvik og intelligent gut i Odense, Peter Kurrild har skrevet herregårdens Hagenskovs historie. Vi har henvendt os til Peter og fået lov til lidt af hans værk - måske lidt uden vore rammer, men læseværdigt for en større kreds, hvorfor vi har dristet os til dette skridt. I en lille indledning præsenterer Peter sig selv.

Jeg har længe interesseret mig for historie og herregårde samt meget af det, der hører sammen med de to ting, især heraldik og (adels og fyrste) genealogi, og har da også efterhånden fået en lille samling på ca. 30 bøger + tidsskrifter, udklip og årbøger. Desuden er jeg nok lidt arveligt belastet, da både min far og morfar altid har interesseret sig for herregårde, slotte og godser. Da jeg for to år siden første gang var på Hagenskov slot, fandt jeg hurtigt ud af, at dette var et sted fyldt med historie. Her havde Jakob Erlandsen siddet fanget, her havde der været lensmænd som Egeskovs bygherre Franz Brockenhuus, Jørgen Brahe - »den lille konge af Fyn«, her havde grev Gert den Kullede af Holsten kæmpet, her havde været et slag mellem bønder og adel under »grevens fejde«, her havde den strenge Eske Bille været landmand, her var Corfitz Ulfeld født, her havde Frederik den 7. og fru Louise drukket the i parken osv., osv. Jeg havde før prøvet at skrive lidt om Odense i vikingetiden til en opgave i skolen og havde her fået en masse hjælp fra bibliotekaren på lokalhistorisk afdeling i Odense, Vibeke Brandt. Hun hjalp mig med at finde en hel del læsestof om Hagenskov. Da jeg senere fandt ud af, at hr. Holberg, Hagenskovs ejer, blev 72 i juli 1978, besluttede jeg mig til at skrive et par sider om Hagenskovs historie igennem ca. 730 år som tak for de dage, jeg havde været der i sommerferien. Det blev imidlertid til 33 sider plus et lille tillæg med rettelser og mere stof. Selve de 33 sider blev dog først færdige i september 1978, og tillægget er jeg først ved at være færdig med nu. Ingen skal sige, at jeg har skrevet det af, da jeg alt i alt har brugt ca. 15 bøger og et par mundtlige kilder. De tre,

der har hjulpet mig mest er Vibeke Brandt, der skaffede mig næsten alt stoffet, min mor, Hanne Kurrild, der renskrev det hele og min far, Jørgen Klitgaard, der fik det hele fotokopieret. Jeg blev meget glad, da det, jeg havde skrevet om Hagenskov, sidste år kom til at stå på lokalhistorisk bibliotek. Jeg skylder også en tak til min tidligere historielærer, Tom Bager, der virkelig fik mig til at interessere mig for historie. I foråret 1979 begyndte jeg at skrive om Hesselagergaard og dets bygger Johan Friis. Dette gik dog ligesom i stå, da der ikke var så megen historie om Hesselagergaard, efter at det gik ud af Friis-slægtens eje. I efteråret 1979 bestilte jeg ca. 15 bøger på lokalhistorisk bibliotek om en af de smukkeste og største herregårde (undskyld den slidte frase) i Danmark: Weddellsborg, og jeg prøver nu at komme igang med at skrive.

*Med de venligste hilsner
Peter Kurrild.*

Uddrag af Hagenskov (Frederiksgaves) historie 1220 - 1978

1220 - 1250

Hagenskovs ældste plads antages at være et lille firsidet voldsted, der i øvrigt ikke ligger på Hagenskovs jord mere, kaldet »gamle slotsbanke«, ca. 1.000 meter nord for den nuværende hovedbygning. Lav eng omgiver den firsidede borgbanke, der med stejle skråninger hæver sig ca. 4 meter over jordoverfladen. Foroven er banken ca. 15 skridt lang og bred, her gravede Kronprins Frederik (den Syvende) i somrene 1841 - 1844. Under udgravningerne blev der blandt andet fundet et kvadratisk bygningsfundament, nederst af kampesten, derover teglsten. Hverken voldstedet eller historien giver nogen oplysninger om, hvornår dette ældste Hagenskov er bygget. Sagn og mundtlige traditioner på egnen taler om en konge ved navn Hagen som dets grundlægger og siger, at han var en af de syv næssekonger, der (måske i Gorm den Gamles tid) undertvang de seks andre og skulle sidde begravet på en guldest omgivet af store rigdomme under det ældste Hagenskov slot. Den danske historiker Peter Frederik Suhm skriver i sit hovedværk, Historie af Danmark, at han mener, at Hagenskov muligvis kunne være bygget af kong Erik Lams fader Hagen Sunnivasen ca. 1100. I det sjette århundrede forekommer en kong Helled Hagen, som skulle have navngivet det Hagenskov nærliggende Helnæs, og derfor også godt kan have navngivet og

haft kontakt med Hagenskov.

Det ældste Hagenskov har muligvis været i kronens eje, men har dog næppe været af større omfang, sikkert bare en tårnagtig bygning og et lille hus.

Den næste plads for Hagenskov er den ca. 600 meter sydøst for Hagenskovs nuværende hovedbygning i parken liggende store borgbanke.

Det nye Hagenskov var i datidens målestok et forholdsvis stort fæstningsanlæg. Det eneste bevarede billede af dette nye Hagenskov er et billede malet af Hans Peter Resen, det er malet i fugleperspektiv. Billedet er malet i 1670 og viser en stor firlænget bygning, fra nord til syd var den ca. 107,1 meter, og fra øst til vest ca. 70,9. Det nye Hagenskov blev også en af landets stærkeste fæstninger med både indre og ydre voldgrave, store dybe sumpe på den ene side og næsten uigennemtrængelige skove på den anden side.

1250 - 1557

I historiske dokumenter fremtræder Hagenskov officielt, så vidt det ses, første gang den 13. juli 1251 i et kongebrev, som kong Abel udstedte fra Hagenskov.

Hagenskov har altså været i kongens eller kronens

besiddelse, og dette bekræftes af, at slottet få år senere, i 1259, skulle blive fængsel for selve rigets ærkebiskop.

Efter over hundrede års forløb med bl.a. holstenske herremænd som ejere var Hagenskov atter kommet i kronens eje, og her forblev borgen i de næste knap 300 år som kærnen i et kongeligt len, der omfattede det meste af Båg herred med 220 bøndergårde og hovedgården med skovene, i alt 1588 tønder hartkorn, alt i alt 15.000 tønder land. Det blev som de fleste andre kongsgårde forlenet til en adelsmand, og Hagenskov blev administreret af en række lensmænd, der tæller nogle af vor histories betydeligste personligheder.

For øvrigt synes det, som dronning Christine omkring 1500 har haft en vis myndighed over Hagenskov len, uden at denne dog nærmere kan bestemmes.

Fra nu af bliver listen af lensmænd fuldstændig, blandt dem Eske Bille, en af de lensmænd, der havde en stærk personlig tilknytning til Hagenskov. I 1516 eller 1517 blev han gift med Sophie Krummedige. Med dette giftermål satte han varige minder i Norges og Danmarks historie, men specielt til Hagenskov slot og len er hans navn knyttet fastere og varigere end nogen af de efterfølgende lensmænds. Både i 1516 og 1517 aflagde Christian den Anden ham besøg på Hagenskov, men med den faste og myndige karakter, som både Eske Bille og kongen havde, blev det gode forhold mellem dem brat afbrudt.

Efter at Eske Bille i 1529 havde fået den betydningsfulde stilling som lensmand på Bergenhus overgik Hagenskov til Sophie Gyldenstjerne.

Hendes datter Anne Gyldenstjerne fik lov til at nyde lenet og i 1531 giftede hun sig med feltøverst Reinwald von Heidersdorf. Til ham overdroges Hagenskov med rigsrådets billigelse, skønt han var udlænding, på livstid.

Heidersdorf havde lenet uforstyrret til sin død i 1544. I

I februar 1549 havde Chr. III en sammenkomst på Hagenskov med den fangne Christian den Anden for under dennes overførelse fra Sønderborg til Kalundborg at aftale de sidste enkeltheder.

1551 - 1667

I de følgende år skiftede lensmændene hyppigt og deres tilknytning til Hagenskov var ofte så kortvarig, at de kun undtagelsesvis kunne gøre deres indflydelse gældende. Dog hører en del af dem til de mest fremtrædende af datidens adelsmænd.

Fra 1551-53 styredes Hagenskov af den senere så berømte hærfører Brockenhuus (1518-1569) til Egeskov og Bramstrup. Rigsråd Eiler Rønnow (død i 1565) til Hvidkilde, var lensmand på Hagenskov fra 1553-64. Rigsråd Erik Hardenberg til Skovsbo fik Hagenskov i pant for 18.936 daler og havde gården fra august 1572-1604, altså i 32 år. Efter hans død havde enken, Anne Rønnow, Hagenskov i et års tid til 27.-8. 1604, hvor hun opsagde pantsummen.

Efterfølgeren i lenet var Jakob Ulfeldt (1567-1630) til Ulfeldtsholm, ven med den unge Chr. IV og fader til Corfitz Ulfeldt. Det er fra Jakob Ulfeldts tid som lensmand, at den ældste beretning om Hagenskops udseende stammer efter en tegning af Hans Peter Resen.

1610 afstod Jakob Ulfeldt Hagenskov til Jørgen Rosenkrantz (1567-1616) til Arreskov og Kærstrup.

En anden fynsk adelsmand, rigsråd Jørgen Brahe til Hvedholm, efterfulgte Jørgen Rosenkrantz som lensmand, og han havde det lige til sin død i 1661, og i ikke mindre end 42 år styrede han Hagenskov. Han var den sidste kongelige lensmand på Hagenskov, for i 1660 skete der en stor begivenhed i Danmarkshistorien, idet Frederik den Tredie dette år indførte nevælden for at knække adelens magt. Niels Ottesen Banner

fik som gave overdraget Hagenskov Amt med et tilliggende på i alt 15.000 tønder land og 200 bøndergårde samt hovedgården og de store skove, der strakte sig fra Middelfart til Faaborg. Til minde om kongens store gave ansøgte den glade undersåt om tilladelse til at kalde slottet Frederiksgave.

1667 - 1741

Dermed var det gamle Hagenskops navn og saga som kongelig ejendom forbi. Niels Ottesen Banner beholdt Frederiksgave til sin død, 22. februar 1670, hvorefter Frederiksgave overgik i arv til sønnen Christian Banner. I 1679 ægtede Christian Banner Mette von der Kuhla, en datter af Arendt von der Kuhla til Løjtvad, men Christian Banner døde i 1693, hvorefter hans enke beholdt slottet. I 1707, to år før sin død og seks år før hendes søn Niels døde som sidste mand af slægten, derførte navnet Banner, solgte hun Frederiksgave til general Frantz Joachim von Dewitz d.æ. Han repræsenterede den nye tyske militæradel, som efter 1660 kom til at spille en fremtrædende rolle i Danmark. Før sin død 1719 havde von Dewitz truffet nøje aftale med sin hustru Margrethe von Levetzau, som han blev gift med i 1698, om hvordan det skulle forholde sig med hans jordiske ejendele efter hans død. Deres to børn var nemlig døde som små, og de opsatte derfor i 1717 et testamente, der navnlig gik ud på at sikre fru von Dewitz et solidt udkomme. Han blev begravet i Sønderby Kirke i en stor marmorkiste. I samme rum blev broderen oberst Joachim 'Didrich von Dewitz til Løjtmark og hans hustru Ida Clarella Rewentlow i 1729 bisat i to sandstenskister. Det var til denne broder, oberst Joachim Diderich von Dewitz til Løjtmark og Shönhagen, at Frederiksgave i 1719 blev testamenteret og overgik til. Den nye arving til de store godser Frantz Joachim von Dewitz d.y., gik ligesom sine slægtninge ad militærvejen, men han blev i 1735 afskediget som major. Han giftede sig i 1742 med Anna Johanne Rumohr. I 1741 brændte Frederiksgave. I stedet for den nedbrændte hovedbygning opførte majoren næste år den nuværende forpagterbolig i bindingsværk til midlertidigt brug for familien og andet herskab. I øvrigt ikke langt fra det sted, hvor den nuværende hovedbygning blev rejst.

1741 - 1841

Da major F. J. von Dewitz d.y. i 1765 solgte Frederiksgave var køberen kancelliråd Frederich Wilhelm Otte fra Eckernførde. Men allerede to år efter købet i 1767 døde F. W. Otte, og hans 7 umyndige børn solgte igen Frederiksgave til F. W. Ottes svigersøn handelsfyrsten Niels Ryberg for 170.00 rigsdaler på afdrag. Det var en mand af en helt anden støbning, der nu blev ejer af det gamle gods, og han vil gennem alle tider blive regnet blandt Frederiksgaves og Hagenskops mærkeligste ejere.

Han blev i 1765 gift med Dorthea Rewentlow, datter af Margrethe Dorothea Rewentlow og F. W. Otte, Frederiksgaves ejer. Ægteskabet blev dog kort, da hans kone døde to år efter, i 1767. Dette tog hårdt på ham, men hans store karriere fortsatte. Niels Ryberg oprettede som på sine andre godser skoler og den tids så yndede spindeskoler, og han bidrog også til, at bønderne fik opbygget nye og solide gårde. Instil 1775 havde han boet i det tidligere nævnte bindingsværkshus, som major F. J. von Dewitz havde bygget, og som Ryberg havde indrettet meget spartansk. Huset var mere brugt for sommerbeboelse end fast opholdssted.

Alt dette blev forandret, da Niels Ryberg i 1775 opførte den nye, smukke hovedbygning, der stadig, over 200 år efter, står på det samme sted, ikke langt fra det endnu ældre Dewitz-hus, og begge disse huse er næsten uberørte af tidens tand. Arkitekten, der lavede tegninger til den nye hovedbygning, var den Danmarks berømte stadsbygmester G. e. Rosenberg.

Som en meget rig mand døde Niels Ryberg i 1804, og han blev stedt til hvile i gravkapellet i Dreslette Kirke. Frederiksgave gik nu i arv til Niels Rybergs eneste overlevende søn, agent, senere etafsråd, Johan Christian Ryberg. Pengekrisen og statsbankerotten satte en stopper for al Rybergs handel, og han ruineredes mere og mere.

Efter hans død i 1831 fik hans hustru C.E. Falbe lov til at bo der til juni 1841, hvor hun blev nødsaget til at flytte til Assens på grund af, at Frederiksgave samme sommer skulle indrettes til sommerresidens for den nygifte Kronprins Frederik den Syvende og hans hustru Caroline Charlotte Mariane af Mecklenburg-Steelitz. Den gamle kongsgård kom således igen i kronens eje og blev bolig for kongelige personer efter i næsten 200 år at have været bolig for borgerlige eller adelige personer.

1841 - 1978

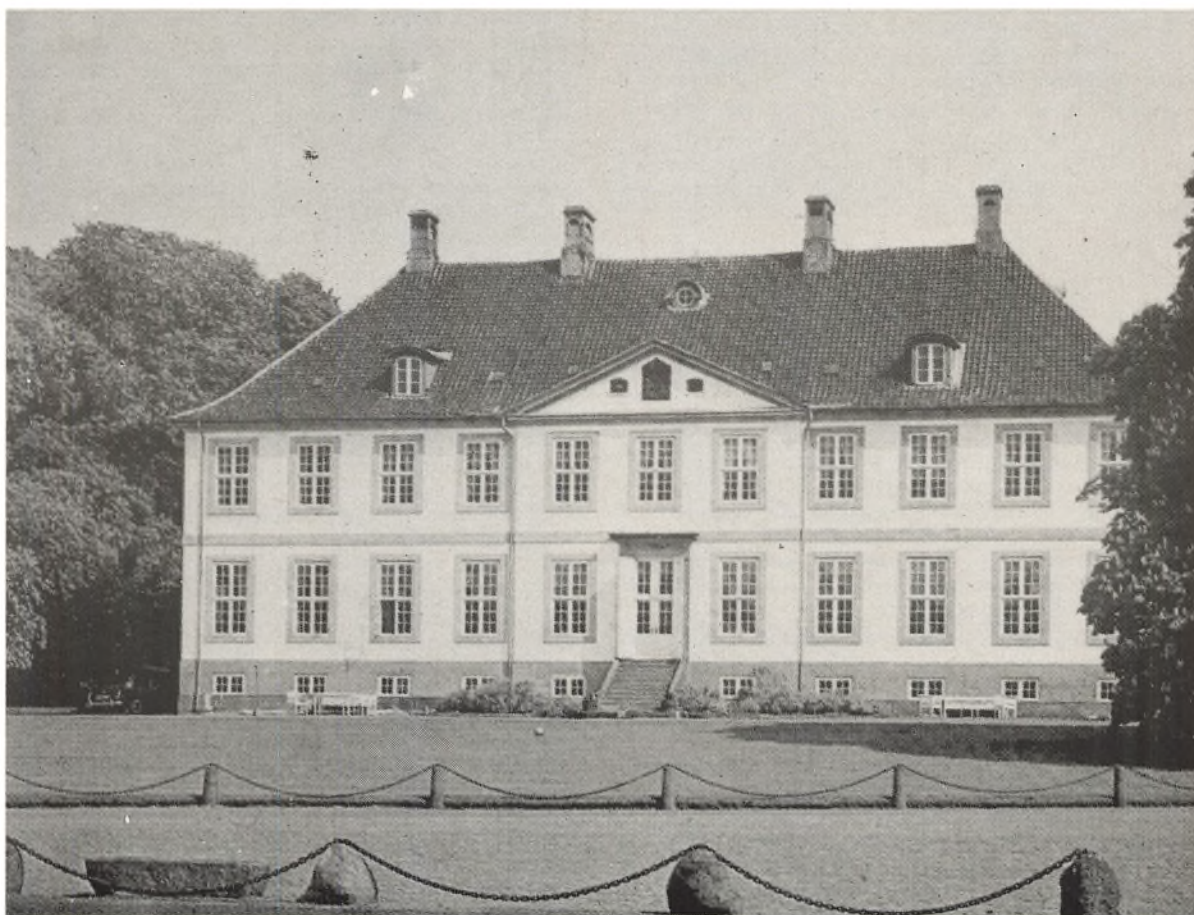
I begyndelsen af 1844 rejste kronprinsen til Sterlitz og kom ikke tilbage igen. I 1846 fulgte ægteskabets lovformelige opløsning. Kronprinsen vedblev at bruge Frederiksgave som sommerresidens. I 1854 stillede statskassen Frederiksgave til auktion og blev solgt for 318.500 rigsdaler til lensgreve Karl Wilhelm Adam Sigmund Wedell-Wedelsborg til Wedelsborg. Ved hans død i 1882 blev Frederiksgave i henhold til hans testamente omdannet til Karl W.A.S. Wedell-Wedellsborgs Familienstiftelse. I 1927 blev Frederiksgave af familienstiftelsen solgt til et af dens familiemedlemmer, nemlig lensgreve Julius Wedell-Wedellsborg. I 1942 blev Frederiksgave solgt af lens-

greve Julius Wedell-Wedelsborg til en af Danmarks rigeste mænd, konsul Thor Andersen fra Odense, men denne boede kun på Frederiksgave om sommeren.

Den 5. - 5. 1954 solgte han det til Preben Caroc Claus Schall Holberg med et tilliggende på ca. 400 tønder land, hvoraf de ca. 180 tønder land er park, eng, skov o.l., for ca. 1,5 millioner kroner. Godsejer P.C.C.S. Holberg lod samme år hovedbygningen, avls- og ladebygningerne kraftigt istandsætte og modernisere og fik ved kongelig bevilling af 4. december 1962 lov til atter at lade godset hedde Hagenskov. Godset kom således igen til at hedde Hagenskov efter i næsten 300 år - siden 1667 - at have heddet Frederiksgave. Samme år blev Hagenskov, som det jo igen var kommet til at hedde, ophævet fra fredning i klasse A til paragraf 12 fredet, d.v.s. af Hagenskov blev nationalt mindesmærke, men dette gjaldt kun hovedbygningen, og nogle år senere blev alt andet også fredet. I erstatning for dette modtog P.C.C.S. Holberg 300.000 kroner, og disse og nogle andre penge blev brugt til oprettelse af et fond, der hedder Preben Schall Holbergs Fond til bevarelse af Hagenskov Slot og gods.

I efteråret 1977 fik P.C.C.S. Holberg Hagenskov gods overdraget til sin datter Britta Schall Holberg for 3,5 millioner kroner. Britta Schall Holberg er den nuværende ejer af Hagenskov. På denne måde er det gamle Hagenskov blevet et stamhus for den næsten lige så gamle slægt Holberg.

Peter Kurrild.

Herregaarden »Hagenskov« på Sydøen.

Fra tidsskriftet »Skovbrugstidende« har vi hentet nedenstående interessante artikel.

Kraftens og skønhedens træ

Af Poul Kr. Jørgensen

Hvis man interesserer sig for skovens historie i Danmark og forsker lidt i deres udvikling og gennem tiderne, kan det godt forbavse én noget, at det netop er bøg, som dansken kårede til nationaltræ.

Bøgen er, ret betragtet, en opkomling på dansk jord, og i skønhed året rundt kan den ikke måle sig med egetræet.

Egen har i sig alle attråværdige egenskaber. Vi må beundre træets ikuelige styrke, dets hele pompøse pragt, der ikke mindst lader sig kue ved vintertide. Selv på lang afstand øjner vi egens forvredne og knudrede grene, der udgår fra en stamme, der ofte på samme måde i lav højde er knudret og forvredet. Ved fantasiens hjælp fristes man ligefrem til at lægge en hekse- eller trolde-sjæl i den mangearmede kæmpe.

Der findes dog også inde i skoven, hvor træerne står plantet og plejet, høje og ranke egetræer. Den riflede bark og de karakteristiske blade fortæller os, at vi her er i egeskoven. Egebladet har fra gammel tid været et symbol på sejr og frihed. Når hæderskransen skal bindes, anvendte man her i Norden egeløv. Kraftens træ havde jo tildannet det.

Egeskoven adskiller sig tydeligt fra bøgeskoven ved at være en lys skov. Egetræernes tynde løvdragt tillader hele sommeren sollyset at nå ned på skovbunden, hvor det fremkalder en rig under-vækst af mange forskellige busker og urter. Skovens store og dekorative bregner kan bl.a. rigtig her finde groplads. Den typiske egeskov frembyder et langt mere varierende og spændende skovbillede end bøgeskoven gør det.

Egen har haft rod i vor jord i tusinder af år. De første ege vandrede ind fra syd i slutningen af fastlandstiden, og da vore forfædre i stenalderen begyndte at rydde skov, bestod den af den såkaldte egeblandingsskov, hvor egen var det domi-

nerende træ. Undersøgelser i skovmoser og de fine pollenundersøgelser i nyere tid har kunnet fortælle os det.

Da klimaet blev koldere, kom bøgen, og alle steder, hvor jordbunden var velegnet, sejrede den over egen ved sin hurtigere vækst, sit tidligere ud-spring og måske især ved dens evner som skygge-træ. Bøgen tåler skygge og giver skygge, medens ege er typiske lystræer. De kræver lys og giver lys. Carl Ewald har i sit kendte eventyr skildret denne kamp mellem bøg og eg. I eventyret dør den gamle eg, kvalt af bøgetræernes skygge. Dr. Chr. Vaupell - et af dansk skovforsknings store navne - iagttog på sine mange og lange skovvandringer rundt i landet den samme kamp mellem bøg og eg. Sine mange og interessante iagttagelser nedfældede Vaupell i sin bog: De danske skove.

Når man skulle forklare egetræernes tilbagegang i skoven, har man nu nok alligevel tillagt dette med lys- og skygge-træer en alt for stor betydning. I vore nutidige skove finder vi stadig egetræer - også i nærheden af gamle bøgetræer. Ude i min egen skov står der således midaldrende ege i en bevoksning af 120 årige bøgetræer. Som helhed er eg egentlig mere konkurrencedygtig end bøg. Eg er i stand til at spire næsten overalt. Den har en langt mere effektiv spredning af sine frugter, og i ælde overgår den langt bøg. Et egetræ på de 150 år er sjældent et gammelt træ.

En bedre og mere rigtig forklaring på, at de store egeskove forsvandt, er nok træets store anvendelighed som gavntræ. I 1875 regnede man med, at kun 7 % af bøgehugsten kunne give gavntræ. Egetræet kunne bruges til uendeligt meget af det, som mennesker gennem tiderne har haft brug for, og samkvem med udlandet og handelsforbindelser var i ældre tider langt vanskeligere end nu. I Jylland blev egne anvendt til uds melting af myremalm, hvortil der krævedes store mængder trækul, ligeledes til kalk-, tegl- og stenbrænding, saltkogning af havvand og til det meget nødvendige fyrvæsen. Huse og et utal af redskaber krævede træ i store mængder, og det var her eg,

der blev efterspurgt på grund af veddets store styrke og holdbarhed. Hvad har bygning af blot en enkelt bulhus ikke krævet af egestolper og egeplanker. Og de talrige bindingsværkshuse inde i byerne, der sjældent blev over de 100 år, fordi byerne ofte blev hjem søgt af store ildebrande. Ikke mærkeligt, at vi i 1500-tallet ser adskillige påbud om at omgås mere sparsommeligt med skovene og her især egeskoven.

Så kom i 1600-tallet de berygtede svenskekrige, hvor Karl den 10. Gustav så det som sin livsopgave at knuse Danmark, der jo da var en af Europas førende flådemagter. Kunne man ødelægge landets egeskove, var et af grundlagene for den stærke danske flåde borte. Der blev under krigen foretaget betydelige hugster af eg, hvoraf en stor del antagelig er blevet eksporteret til Sverige. De mange såkaldte »savgrave«, som nogle steder endnu er at se, viser, at man savede træet op på stedet.

Til bygning af et enkelt orlogsskib kunne der medgå mange egetræer. Selve opskæringen har uden tvivl andraget en ret stor spildprocent. Man regner med, at det ved bygning af et enkelt krigsskib var nødvendigt at hugge ca. 2000 store ege.

Det kunne således ikke undre, at det allerede i 1700-tallet begyndte at knibe med at skaffe tilstrækkeligt egetømmer til skibsbygning. Man måtte til at plante, hvor man før havde hugget. Ret så fantasifulde tilskyndelser finder vi i en skovforordning fra 1710: »... Dersom og en eller anden af de unge mænd udi skovegne beflitter sig på årligt at plante og sætte unge ege fra deres 15 års alder og så fremdeles... han skal, når han begiver sig udi ægteskab for hvert træ til en medgift betales 8 skilling...«. I hertugdømmerne var det ligefrem efter loven 1737 en betingelse for at kunne blive gift, at den unge mand hos præsten kunne bevise, at han havde plantet 10 ege og bragt dem frem til »... det tredje blad«. Der er rundt i Sønderjylland endnu enkelte af disse »brudgoms kobler« tilbage.

Det var og blev dog for sent, at man gik i gang med at plante. Da englænderne i 1807 tog hele vor stolte flåde, og man i årene derefter skulle i gang med at bygge nye skibe, viste det sig, at der næsten ikke var egetræer at finde.

Man har senere opgjort, hvor meget træ, der skulle til for at opveje tabet af flåden i 1807. Vi mistede dette år 19 linieskibe, 17 fregatter, 8 brigger, 31 mindre krigsskibe og 500 handelsskibe. Det svarede alt til ca. 216.000 m³ og med spild ved opskæring vil det sige nær en halv mill. m³ råtræ eller ca. 90.000 fuldvoksne egetræer, svarende til over 3000 tdr. land fældemoden egeskov.

Ikke så mærkeligt, at det nu blev anset som en ædel og national opgave at plante eg i skoven. Der blev plantet i større stil både i statsskove og i de mange private. Mange af disse plantninger står endnu i dag - de benævnes »flådeskove« - og de er nu ved at blive modne til hugst. »Flådeskovene« giver os nu noget af det kostbareste træ, der fældes i vore skove.

Selv om moderne krigsskibe ikke længere laves af egetømmer, er der stadig efterspørgsel efter egetræ, der jo anvendes til mangfoldige ting, og der plantes stadig eg i vore skove. For Jyllands vedkommende sker det især i de områder, hvor de østjyske løvskove grænser op mod højderyggen. Egen vil her kunne blive den løvtræart, der kan erstatte bøgen, hvor betingelserne for denne er for dårlige.

Egens plads i vor forstæstetik er markant. Store, gamle - i produktionsøjemed værdiløse - egetræer får lov at blive stående, også i mange private skove. Det hænder endda, at de gamle halvt udgåede kæmper bliver værnet, plejet og passet med største nænsomhed. Det er, som om man ønsker, at kraftens og frihedens træ skal have lov at dø i skønhed.

Nyt lys over de gamle danske landbo-samfund

*Omskiftende vilkår
for bønder, husmænd,
inderster og
småhåndværkere
i tiden 1500-1800*

Indtil for et par menneskealdre siden var flertallet af det danske folk beskæftiget ved landbruget. Resten af indbyggerne var mere afhængige af dette erhverv end de fleste formentlig var klar over, og det er måske årsagen til, at landbefolkningen - bønder, husmænd, inderster, småhåndværkere m.fl. - og dens tilværelse gennem tiderne har fået en beskeden plads i bøger om det danske riges historie i modsætning til militære og politiske begivenheder og beskrivelser af fremtrædende personligheders gøren og laden.

Forholdet er ved at blive rettet op i disse år, idet flere og flere forskere behandler landbohistoriske emner. Pioneren på dette felt er dr. phil. Fridlev Skrubbeltrang, der ved et banebrydende arbejde har inspireret en lang række yngre historikere til at tage landbohistorie op som speciale. Han har brugt et virksomt liv på at forske i landboforhold og landbovirke i ældre tider. Først beskæftigede han sig med husmandsbefolkningens levilkår i 1600- og 1700-tallet, senere med husmandsstandens og husmandsbevægelsen i 1800- og 1900-tallet. Videre har han omhyggeligt bearbejdet fæstebreve, bondeskifter, synsforretninger og andet statistisk materiale fra alle landsdele. Disse undersøgelser førte til bedre viden om og nye vurderinger af både gårdbrugerens og husmænds fæsteforhold i 1600- og 1700-tallet.

Det blev til mange bøger og skrifter, og nu foreligger der dels på grundlag af egen forskning, dels suppleret med andre landbohistorikers resultater et nyt bogværk fra Fridlev Skribbeltrangs hånd, udgivet af Den danske historiske Forening, Bispetervet 3, 1167 København K. Denne bog: »Det danske Landbosamfund 1500-1800« er en

velskrevet og bred skildring, der behandler alle sammenhænge såvel indenfor landbruget som i forhold til det øvrige samfund, støttet af typiske eksempler fra alle dele af Jylland og Øerne.

For tiden indtil reformationen er kildematerialet sparsomt, men det er fyldigere for de følgende perioder. Disse århundreder er tider med stadige og store omvæltninger som reformationen, bondeopstandene, enevældens indførelse, svenskekrigene, besættelser og til sidst reformbevægelse op mod 1800-tallet. Selv om man ikke har hørt meget om det i skolernes fædrelandshistorie, så har de store begivenheder gang på gang grebet afgørende ind i de enkelte landbyers menneskelige og sociale forhold. Konger og herremænd samlede jord og byggede borger og slotte, der stadig syner i landskabet, men det var bønder og arbejdere, der år efter år måtte køre sten og tømmer og yde håndens arbejde foruden at gøre hoveri på markerne. Ofte blev det hårde slid fulgt af tyngende skatter. En enkelt skat, jordskatten, medførte en mægtig indsats i 1680'erne, idet hele landet blev opmålt og matrikuleret. Det havde i hvert fald den fordel, at vi i dag råder over et mægtigt og værdifuldt kildemateriale.

Bogen om det danske landbosamfund er på 480 sider i stort format og fremtræder indbundet i smukt udstyr fra Andelsbogtrykkeriet i Odense. Takket være betydelige tilskud kan den fås for 90 kr. Den kaster nyt lys over mangt og meget: den har bud til enhver, der er interesseret i landboforhold eller i en bestemt ejendoms, landsbys, herregårds eller egns historie. Den er tilmed let tilgængelig, også for os almindelige læsere.

R.N.

Ordbog, der læses som almindelig bog

*37 års arbejde bag en af nordens
største kulturhistoriske håndbøger.*

At en ordbog kan tages ned fra reolen og bruges til almindelig - og endda underholdende - læsning, hører til sjældenhederne, men en sådan var Darum-præsten, folkemindesamleren H. F. Feilbergs ordbog over jyske almuespørgsmål, der netop er genudgivet.

H. F. Heilberg (1831-1921) brugte 37 år til at samle stoffet til de fire bind, hvoraf det første kom i 1886, det fjerde i 1914. Det blev til i alt

3.312 sider, i sig selv et livsværk, men alligevel overkom forfatteren også at være præst i et krævende embede og at skrive mange andre afhandlinger og bøger.

Når vi siger, at bogen kan læses som en almindelig bog, skyldes det ikke alene spændingen ved at stifte bekendtskab med ukendte eller glemte ord og deres betydning, men også at der med utallige af bogens ordforklaringer følger nærmere beskrivelse af de ting eller begreber, som det enkelte ord dækker over.

Dermed er det blevet en folkloritisk-kulturhistorisk håndbog, som fortæller om alle dagliglivets forteelser i ældre tider. Man kan læse om sagn og tro, om børne- og ungdomslege, om arbejdslege, om arbejdsmetoder og redskaber, om såtid og høst, om skikke og fester, om mad og drikke, om ordsprog og mundheld.

Efter blot nogle få siders læsning begynder billedet af de foregående generationers levesæt og livssyn at tegne sig. Ordbogen er blevet betegnet som et hovedværk indenfor skandinavisk sprogforskning, og selv om den først og fremmest behandler de jyske dialekter, er der i ordforklaringerne mange henvisninger til sædvaner, begreber og forestillinger i de øvrige landsdele. Enhver, der vil beskæftige sig med folkelig kultur gennem tiderne, vil her have den nøgle i hånden, som åbner for en uanet mængde af oplysninger. Utroligt, at en enkelt mand har kunnet samle og styre alt dette til et så helstøbt resultat.

Det er en både imponerende og påskønnelsesværdig indsats, at Dansk kulturhistorisk Håndbogsforslag i Lyngby har præsteret ved at lade værket genudgive i en god og solid brugsudgave.

R.N.

Jens og Anna Jensens fond...

udlåner penge til unge landmænds etablering, også ved generationsskifte. Årlige ydelse uden kurstab for tiden 12 procent, hvoraf 9 procent er rente. Henvendelse til:

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, Rynkeby, telefon (09) 39 13 17.

Henvendelse til fonden skal være indsendt senest 1/6 eller 1/12 hvert år.

Skaf foreningen nye medlemmer

Undertegnede foreslår, at følgende får tilsendt materiale om Dansk Slægtsgårdsforening og opfordres til at indmelde sig i foreningen:

_____	_____
Titel	Titel
_____	_____
Navn	Navn
_____	_____
Postadresse	Postadresse
_____	_____
den	19
_____	Underskrift

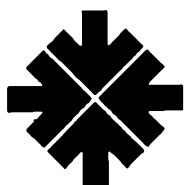
Ønsker man ikke at klippe i bladet, kan forslag indsendes til sekretariatet på alm. postkort.

Landbrugslån til ethvert formål.

Har De brug for lån til tilbygning, sammenlægning, grundforbedring, køb af nye maskiner, udvidelse af besætning, ejerskifte eller andet, kan De roligt henvende Dem til Forenede Kreditforeninger. Vi yder

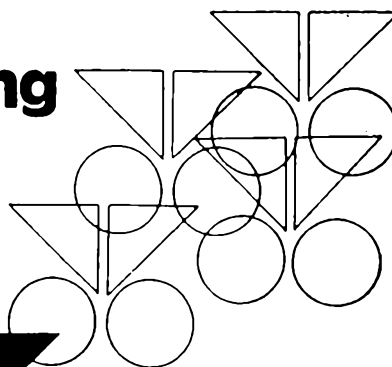
lån overalt på øerne på op til 50% af ejendommens værdi med løbetider på 10, 20 og 30 år. Lad en af vore landbrugskyndige folk kigge på Deres ejendom, så får De den rigtige belåning - hurtigt, smidigt og effektivt.

FORENEDE KREDITFORENINGER

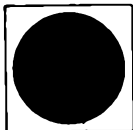
Otto Monsteds Plads 11 · Postbox 333 1503 København V · Tlf. (01) 15 34 34
Magelos 2 · Postbox 343 5100 Odense · Tlf. (09) 11 77 77

**Jyllands
Kreditforening
er
specialister i
Jylland...**

JYLLANDS KREDITFORENING

6100 HADERSLEV: Åstrupvej 13. Tlf. (04) 52 70 00
6950 RINGKØBING: Herningvej 3. Tlf. (07) 32 01 11
8800 VIBORG: Sct. Mathiasgade 1-3. Tlf. (06) 62 33 33
9100 AALBORG: Boulevarden 43. Tlf. (08) 12 38 77
8260 ÅRHUS-VIBY J: Borgvold 16. Tlf. (06) 14 88 00

**SPAREKASSEN
SYDJYLLAND**

Fotokopiering
foretages.

Slægtsgaardsarkivet.

Vi skaffer penge til gårde.

København: Jarmers Plads 2
1590 København V, Tlf. (91) 12 53 00

Århus: Åboulevarden 69,
8100 Århus C, Tlf. (06) 12 53 00

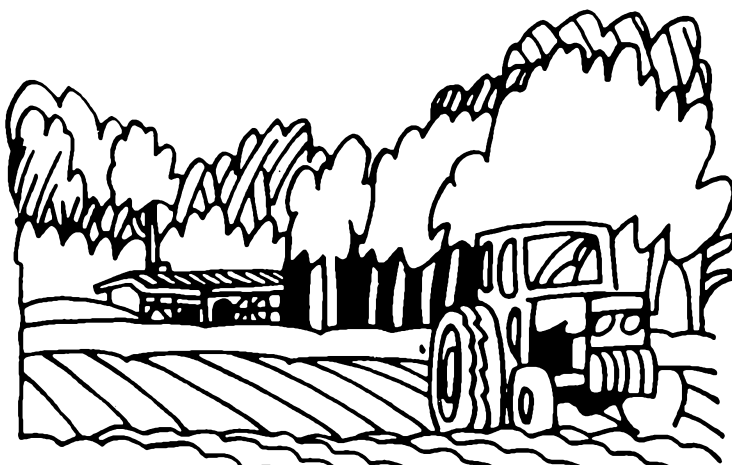
Herning: Viborgvej 1,
7400 Herning, Tlf. (07) 12 53 00

Afd.kontor i Ålborg: Algade 38,
9100 Ålborg, Tlf. (08) 12 53 00

Afd.kontor i Odense: Jernbanegade 16,
5000 Odense, Tlf. (09) 12 53 00

Kreditforeningen Danmark

**Et A-rentebevis fra Andelsbanken
giver stigende rente år for år
-uden at Deres penge er bundet.**

 ANDELSBANKEN